

7. СЛУЖБА В ДИВИЗИОН ГОЛЕМИ ПРОТИВОЛОДЪЧНИ КОРАБИ (БО – БОЛЬШОЙ ОХОТНИК) (1959 – 1963 Г.)

7.1. В град Варна

След завръщането ми от курса в Гатчина ползвах годишния си отпуск. Това беше време, през което вниманието ни с Юлия беше ангажирано с отглеждането на сина ни Валерий. Беше много хубаво варненско лято и освен ежедневните грижи по отглеждане на детето се разхождахме с него, най-често в Морската градина, която беше недалече от нашата къща. В отглеждането на детето много голяма помощ ни оказваха както майката на жена ми, така и нейната баба, баба Мара.

Ще се отклоня малко и ще разкажа за историята на семейството на жена ми. Баба Мара (Мара Костова Банкова) беше много интересна личност.

Баба Мара е останала сама наскоро след като се родила единствената ѝ дъщеря. Сестра ѝ, леля Митка (Митка Костова Банкова), също като нея останала сама с едно момче, Никола. Те са живели в гр. Лом, а после в гр. Оряхово и с труд успявали да свързват двата края на живота, както се казва.

Някъде през 20-те години на миналия век бащата на жена ми Христо Добрев Вълев избягал от Котел, където бил роден в голямо семейство. Като млад е бил доста буен и освен това се увличал по идеи, за които тогавашните власти преследвали техните привърженици.

И така, преследван от властите, той се озовава далече от Котел, в край дунавското градче Лом. Не знам как се е запознал със семейството на баба Мара, но след това заедно с тях се премества в Оряхово, а по-късно по негово предложение в началото на 30-те години те се преместват да живеят във Варна. Той е живял на квартира някъде в центъра на града и по снимките от онези години се вижда, че тогава е бил (разбира се, и след това) много красив и добре облечен солиден мъж.

Баба Мара заедно със сестра си и децата са живеели някъде под наем. Работели са всякаква работа, само и само да живеят що-годе нормално.

Май че още оттогава бъдещият ми дядо започнал да работи в пощата. Знаел е малко френски език, свирел е на цигулка, обличал се е модерно.

Баба Мара някъде в средата на 30-те години на миналия век организира и за една нощ издигат къща (една стая) в така наречения „Гъбен квартал“. Това е бил районът извън града, след канала (тогава дере) източно от 8 Приморски полк. Правилата тогава с били такива, че ако построиш къща с покрив, не могат да ти я развалят. Разбира се, че е било незаконно да се строи на място, което е общинска собственост, но е нямало друг избор. Между другото, инициатор и двигател на всичко това е била баба Мара. Тя беше много приятна, общителна и природно интелигентна жена, въпреки че беше неграмотна. Така че там,

където живеехме, е бил построен първият покрив над главите на двете баби и децата им. По-късно, през 1939 г., в съответствие със Закона за уреждане на собствеността върху общинско място дадено или заето за жилище на бездомници е получен нотариален акт за собственост на името на двете баби.

След няколко години те се сдобиват с още един имот, недалече от този на ул. „Д-р Головина“ 10. Там построили къща, в която живеела баба Митка със сина си. За съжаление синът на баба Митка се разболява много тежко като войник и през 1948 г е починал.

През 1934 г. майката на жена ми, Иванка, се омъжила за Христо Вълев и така се създава семейството, в което на 7.7.1937 г. се ражда жена ми Юлияна.

Когато ние се оженихме с Юлия, баба Мара и баба Митка живееха в другата къща. При тях се премести да живее в отделна стая сестрата на жена ми Тамара.

Всичко това разказвам, за да се види как са живели и как са уреждани въпросите с места за къщи на бедните, които в закона са определени като „бездомни“.

Къщата на ул. „Д-р Головина“ 10 беше малка, с две стаи за живеене. И въпреки че вече беше тясно за тричленното ми семейство, живеехме щастливо и не изпитвахме неудобства. Дворчето пред къщата имаше няколко дървета и много цветя. До оградата имаше един грамаден бадем, който даваше много едри бадеми. Имаше една круша, която даваше два сорта круши. Дядо Христо я бил ашладисал с друг сорт, а не от този, от който е дървото. Имаше две дървета нар пред прозорците на двете стаи. Имаше едно дърво смокиня, което даваше едри сладки смокини. Дядото беше засадил и няколко лози, които даваха, макар и не много, но сладко грозде. Под крушата имаше една пейка и маса и през лятото там прекарвахме много време на чист въздух. Често там през деня спеше в количката синът ни.

Отпускът ми мина неусетно и трябваше да започна истинската си служба, не както беше през първата ми офицерска година.

Явно ми е било писано да служа на Големите преследвачи на подводни лодки (БО), защото когато завърших, не започнах службата си като механик на кораб, както ми се предлагаше, но сега бях назначен за дивизионен специалист по Радиотехническите средства (РТС) в Дивизиона.

За разлика от 1957 г., когато дивизион БО беше в Бургас, от есента на 1959 г. дивизионът бе базиран във Варна, което за мен беше много добре.

*Майката и бащата на Юлия.
Снимката е от 1936 или 1937 г.
Направена е на моста в Морската
градина, близо до Морското казино*

Няколко думи за това какво представляваха корабите от дивизиона.

През 1959 г. Дивизион големи преследвачи на подводни лодки има в състава си 4 кораба. Два от корабите са получени от Съветския съюз през 1947 г. Те са известни като проект 122А „Артилерист“. Другите два кораба са получени през 1957 г. и те са проект 122 бис, по-нататъшно развитие на предишния проект. Основните характеристики на двата кораба от проекта са: пълна водоизместимост – 325 тона, дължина – 52.2 м, ширина – 6.6 м, газене – 2.2 м, двигатели – 3 двигателя 9Д с обща мощност – 3300 к.с., скорост – 18.7 възела (35 км/ч), екипаж – 57 човека.

Голям преследвач на подводни лодки тип БО, проект 122А

Голям преследвач на подводни лодки тип БО, проект 122бис

Радиотехническите средства на корабите бяха: радиолокационна станция за надводно наблюдение „Лин“, хидроакустическа станция за подводно наблюдение „Тамир-10“.

Двата по-стари кораба се различаваха по някои характеристики от новите, но във въоръжението и техниката имаха малки разлики.

Ако съм запомнил правилно корабите: бяха с номера 91, 92, 93 и 94. Първите два бяха от стария проект, а другите два – от новия. Командири на корабите бяха капитан-лейтенант Георги Георгиев (Жоро Черния), кап.

лейт. Танчо Топалов, капитан-лейтенант Стою Стоев (Чичо Стою) и ст. лейт. Димитър Гогов. Командир на дивизиона беше кап. III ранг Иван Николов (Мустафата), зам. по политическата част кап. III ранг Рачо Божилов, началник щаба на дивизиона капитан-лейтенант Митко Митев. Дивизионни специалисти бяха: щурман капитан-лейтенант Пангаров, артилерист капитан-лейтенант Калдерон, миньор капитан-лейтенант Валентин Рахнев, свързист капитан-лейтенант Димчо Димов, механик кап. III ранг Пантелей Гатев и моя милост лейтенант Иван Йотов – РТС. Главен боцман на дивизиона беше мичман „бачо Кольо“ (Кольо Черния), не помня имената му.

Помощник командири на корабите, които отговаряха за радиотехническите средства и техния личния състав, бяха от випуска, завършил 2 години преди нашия випуск: ст. лейт. Георги Герасимов, ст. лейт. Спас Спиридонов, ст. лейт. Константин Стоянов (Кюса) и ст. лейт. Здравко Цивнев.

Както се вижда, бях най-младият от тези, с които трябваше да работя.

На длъжност дивизионен специалист обикновено се назначават офицери с определен стаж по специалността. Нямах никакъв стаж, но и корабите във флота, на които имаше офицер по РТС, бяха само два. Така че това мое назначаване не беше някакво изключение. Преди мен дивизионен специалист на дивизиона, когато е бил в Бургас, беше лейт. Михаил Неделев, от випуска преди нас. Той беше завършил курса в Гатчина с първата група офицери.

Назначаването ми на тази длъжност беше едно предизвикателство за мен. Моите основни задължения бяха да отговарям за изправността на радиотехническите средства на корабите и за подготовката на матросите, които ги обслужват. Помощник командири на кораби носеха обща отговорност за личния състав и радиотехническите средства на кораба. Като се има предвид, че това бяха кораби за борба с подводни лодки, изправността на хидроакустическите станции и подготовката на матросите-хидроакустици определяха в голяма степен изпълнението на основните задачи от корабите и дивизиона.

Помня, че когато се явих на командира на дивизиона, неговите думи бяха „Искам от теб техниката да бъде винаги изправна“.

Аз чувствах своето малко деликатно положение, а от друга страна, и високата отговорност, която имах за изпълнение на задачите от корабите в дивизиона.

Получената подготовка на курса в Гатчина ми даваше увереност, че ще се справя с работата.

Трябва да кажа, че от всички в дивизиона бяха посрещнат доброжелателно и от първия ден получавах помощ, за да усвоя задълженията си. Известно високомерие към мен проявяваха в началото само някои помощник командири на корабите, на които, формално погледнато по специалността, им бях „началник“. С течение на времето нещата си дойдоха на мястото.

В повечето случаи в дейността на дадена длъжност има определена цикличност в рамките на годината. В случая това се отнасяше за годишния цикъл на бойната подготовка на корабите и дивизиона. Затова беше много важно как ще премине първата година на службата ми.

Естествено, че първо трябваше да усвоя много добре, както се казва, материалната част. Разбира се, че без да се познават отлично радиолокационната и хидроакустическата станция и правилата и начините за тяхното използване и поддържане, не е възможно да се обучават както трябва матросите и в някаква степен и офицерите, нито да се изпълняват пълноценно задачите от корабите и дивизиона.

Усвояването на техниката не ме затрудни особено, но забелязах, че макар да са еднакви станциите на всички кораби, те си имат някои особености в работата. Всяка станция проявява някои характерни за нея неизправности. Беше много важно да науча тези особености на станциите на всеки кораб, защото по време на плаване бях на един от корабите и при необходимост трябваше да помогна да се отстранят неизправностите, евентуално появили се на другите кораби. По-късно съм имал доста такива случаи.

Обучението на матросите също не ме затрудняваше особено. И радиометристите, и хидроакустиците се подбират от новопостъпилите матроси и се обучават няколко месеца в школата за корабни специалисти. Надявах се да не са ги обучавали такива като мен през първата година на офицерската ми служба.

И двете специалности имаха определени специфични изисквания към качествата на матросите, за да изпълняват функциите си на оператори на съответните станции. Особено това се отнасяше за хидроакустиците. Придобиването на определени навици за работа със станциите се достига чрез усвояването на необходимите знания и постоянните тренировки за придобиване на умения и навици по специалността.

Мисля, че тогава оценявах правилно важността на подготовката на матросите и търсех литература, за да се уча и да използвам придобитите знания в подготовката на матросите. Нормално беше, че отделните матроси по различен начин се справят със задълженията си. Това налагаше индивидуална работа с всеки от тях, освен общите занятия по специална подготовка, които провеждах. На мен не ми беше трудно да установя добри отношения с матросите. Те също се отнасяха добре с мен. Субординацията в армията изисква да се спазват определени норми в отношенията между военнослужещите, които се изпълняваха и от двете страни.

Мисля, че втората година на службата ми в дивизиона беше назначен старшина –инструктор за хидроакустиците. Беше назначен мичман Кольо Станчев Колев, бивш хидроакустик на подводна лодка. Той ми оказваше ценна помощ в подготовката на хидроакустиците и донякъде в поддържането на станциите.

Тогаваше провеждаха сравнително много плавания, когато може реално да се оцени качеството на подготовката на целия екипаж на отделните кораби и на дивизиона като цяло. Особено важни бяха тренировките и ученията с реални стрелби и реално участие на подводна лодка.

Особено напрегнати бяха учения, при които се знае, че има подводна лодка в определен район и тя трябва да бъде открита и „атакувана“. Изпълнявали сме разнообразни задачи както самостоятелно, така и с други кораби.

Запомнил съм едно учение на флота за стоварване на десант в Северния несебърски залив. Било е през 1960 или 1961 г. Корабите от дивизиона имаха задача по охрана на десанта по време на прехода и защитата при стоварването.

През нощта преди стоварването на прехода по море излезе много силно вълнение. Спазването на строя на десанта и придвижването бяха силно затруднени. Доколкото помня, беше взето решение да се отмени стоварването на десанта и корабите самостоятелно да се прибират в защитено пристанище. Вълнението беше такова, че не можехме да направим поворота и да влезем в база Варна. Трябваше да се движим, макар и трудно, на североизток и в крайна сметка достигнахме в Констанца. Мисля, че имаше и други кораби като нас. Тогава разбрах, че морето е стихия, която трябва да се познава и трябва да се знае какво и как да се прави в различните възможни ситуации. Морето трябва да се уважава, да се изпитва респект към него. В това се убедих и по-късно при плаването ми и извън Черно море. Освен това се убедих, че независимо от това, че Черно море е сравнително малко, то е много особено и опасно.

Имам и други случаи, при които човек се чувства безпомощен и даже нищожен пред морската стихия.

Сега като мисля за годините на служба в Дивизион БО, си спомням за някои случаи, които са оставили следа в съзнанието ми.

Един от тях е свързан с това как някои по-старши офицери се отнасят към по-младши от тях. Като дивизионен специалист, нищо, че званието ми беше лейтенант, бях определен да давам помощник-оперативен дежурен по Дивизията противолодъчни кораби, Варна. Тогава имаше такава организация на корабите от военноморска база Варна. Бях дежурен с офицер от щаба на дивизията. В дежурната стая имаше необходимото оборудване за изпълнение на задълженията на дежурния, едно от което беше да действа при получаване на сигнал за въздушна опасност. За целта имаше радиоприемник, който трябва винаги да е настроен на честотата (вълната), на която се излъчва в националната мрежа сигнал за въздушна опасност.

Обикновено през нощта от 22 до 02 часа почива помощник-дежурният, от 02 до 06 ч. – дежурният. Когато ме събуди в 02 ч. дежурният, забелязах, че радиоприемникът за въздушна опасност беше настроен на радиостанция, която излъчваше музика. Дежурният си легна в стаята за почивка, а аз трябваше да бъдувам и при необходимост да събудя дежурния и да изпълнявам неговите разпореждания.

Някъде към 05 часа в стаята влезе заместник-командващият на флота кап. I ранг Груд Пожарски, придружен от още офицери. Представих се и събудих дежурния. Кап. I ранг Пожарски веднага забеляза, че радиоприемникът е настроен на друга честота, което е много грубо нарушение. Той беше много строг офицер и сърдито попита дежурния защо е сменена настройката на приемника. Тогава дежурният каза: „Докато съм почивал, помощникът я е сменил“. Той се обърна към мен с много груби думи и нещо разпореди, но не помня какво. Прецених, че не мога да му кажа, че не съм аз, и си замълчах.

Каквото трябваше да направим с дежурния го изпълнихме и след като си заминаха началниците, веднага попитах дежурния защо излъга, че аз съм сме-

нил настройката на радиоприемника. Той, за моя голяма изненада, ми отговори, че Заместник-командващият на флота не ме познава и че няма да се случи нищо. Тогава възмутен му отговорих: „Като не ме познава, с това ли да ме запомни?“. С този офицер се познавахме и парадоксалното беше, че той беше свързочник на бригадата и отговаряше за правилното използване на свързочната техника, в това и за оповестяването за различни опасности.

Независимо от случилото се с него си запазихме добрите отношения и дори и сега се чуваме понякога.

Капитан III ранг Иван Дюлгеров

Друг случай, за който искам да разкажа, пак е свързан с оперативното дежурство. Той е от съвсем друг характер. Помня, че беше през лятото. Оперативен дежурен беше капитан лейтенант Иван Стоев Дюлгеров, офицер по противолодъчна отбрана на бригадата. Той беше висок, с бяло лице и жив поглед. Винаги усмихнат и доброжелателно настроен. Беше много общителен. Беше офицер с отлична подготовка по специалност.

Той имаше един малък недостатък. Обичаше много да разказва за различни неща.

Вечерта и през нощта дежурството обикновено е по-спокойно. Капитан Дюлгеров започна да ми разказва някакъв филм и разказът беше по-дълъг от самия филм. Неговото разказване имаше една особеност. По време на разказа, когато спомене нещо несвързано с основната линия на разказа, се отклонява и започва да разказва за него. После се връща там, където се е отклонил, и продължава от мястото, до където е стигнал, и т.н. Аз нямаше какво да правя освен да слушам. Като мина 22 часа, му предложих да легна, но той ме помоли още малко да почакам, за да продължи разказа. И така след няколко мои опити да разреши да си легна това стана някъде към 02 часа. Казах му да ме събуди в 04, за да си почине и той малко до 06 часа. Той не ме събуди и аз като отворих очи, видях, че приближава 07 и слънцето отдавна е изгряло.

В следващите години с прекрасният човек капитан II ранг, кандидат на военните науки Иван Дюлгеров сме работили заедно и съм останал от него с най-добри чувства и спомени. За съжаление твърде рано си отиде от този свят.

Спомням си и за един много трагичен случай, който стана в дивизиона.

Щабът на дивизиона заемаше няколко стаи от сградата на Дивизион спомателни кораби, до кея, от който тръгваше и приставаше „гемията“, която превозваше работещите в базата от мястото, където сега е Морска гара, и обратно.

Един от корабите на дивизиона беше в ремонт и беше застанал на борда точно пред сградата. Матросите по невнимание били изпуснали прибори за хранене и други предмети във водата. На този кораб помощник командир

беше ст. лейтенант Константин Стоянов (Кюса). Той решил да се спусне с леководолазен апарат и да се опита да извади потъналите предмети. На борда на кораба застанали няколко матроси и чакали да изплува помощник командирът. Не помня как точно, но командирът на дивизиона или друг офицер разбрал, че е минало доста време, откакто е под водата ст. лейт. Стоянов. Веднага извикали водолази, които се спуснали бързо и го намерил неподвижен. Извадиха го на палубата и бяха взети мерки да го съживят. След това беше откаран във Военно-морската болница, но така и не са могли да направят нищо. Той още във водата вече е бил починал от липса кислород или нещо друго, което точно не помня.

Това беше една трагедия не само за неговото семейство, но и за нас и бих казал за военноморските сили.

Ст. лейт. Константин Стоянов беше един от най-добрите и перспективни офицери в дивизиона. Той като човек беше много разбран и с благ характер.

Много жалко, че понякога се случват такива нелепи нещастни случаи!

Службата ми в дивизиона преминаваше в постоянна заетост с ежедневните задачи и стремежът ми да науча повече по специалността. Помня, че тогава повече ме интересуваше хидроакустиката и нейното използване. Особено интересна ми беше областта, свързана с разпространение на ултразвуковите вълни в морето. Това беше пряко свързано с използването на хидроакустичните станции. Специална литература трудно можеше да се намери, но все пак понякога се появяваха книжки на руски език. Тогава имаше много добра книжарница във Варна за книги на руски език. Можеше да се намерят полезни публикации по този и много други въпроси на военноморското дело в руското списание „Морской сборник“. Между другото, това списание се е получавало в щаба на ВМФ и по време на Втората световна война.

В подготовката на корабите един от основните въпроси беше отработването на така наречените противолодъчни разчети на корабите. Това са офицерите и матросите на кораба, които пряко участват в откриването на подводна лодка и в използването на противолодъчното оръжие. Естествено е, че реални тренировки с подводна лодка на море не могат да се провеждат често. Затова в базата по-късно беше създаден специален тренажор за тренировка на разчетите. Дотогава с противолодъчни кораби посещавах Севастопол, където имаше много-добър за времето си тренажор.

Така през месец март – април 1961 г. един от корабите на дивизиона посети Севастопол за тренировка на противолодъчните разчети. На кораба бяха и част от разчетите на другите кораби от дивизиона.

Снимка с механика на Дивизиона капитан-лейтенант Манчо Минцов в околностите на Севастопол през 1961 г.

Запомнил съм това плаване не само за това, че то беше първото ми посещение на Севастопол, но и за това, че бяхме там на 12 април, когато излетя първият човек в космоса – Юрий Гагарин. Това беше голяма изненада и същевременно предизвика неопишуема радост за всички.

Тогави телевизорите бяха рядкост. Помня, че специално отидохме във Военноморския клуб в града, за да видим това, което показваше Централната телевизия.

Спомням си във връзка с това епохално събитие, че Юрий Гагарин само месец след полета посети Варна на 26 май и с жена ми го видяхме отблизо, като минаваше по улицата някъде пред Девическата гимназия. Огромно множество се беше събрало да го посрещнат и да го видят.

[За да продължите натиснете ТУК](#)